

Фандєєва Г.

Аспірант Луганського національного університету ім.Т.Шевченко,
м.Старобільськ

ДІАЛОГІЧНІСТЬ СИМВОЛУ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ

Дана робота присвячена дослідженню природи символу в Інтернет-просторі. Проведено кордон між категоріями символу и знака. Доведено, що символ має діалогічну природу. Його природа не змінилась в новому комунікаційному середовищі – Інтернет-просторі. Проте з'явилися нові види символів, які формують еклектичність віртуальної комунікації.

Ключові слова. Символ, знак, текст, діалог, комунікація, Інтернет.

Фандеева А.

Аспирант Луганского национального университета им.Т.Шевченко,
г.Старобельск

ДИАЛОГИЧНОСТЬЮ СИМВОЛА В ИНТЕРНЕТ-ПРОСТРАНСТВЕ

Данная работа посвящена исследованию природы символа в Интернет-пространстве. Проведена граница между категориями символа и знака. Доказано, что символ имеет диалогическую природу. Его природа не изменилась в новой коммуникационной среде - Интернет-пространстве. Однако появились новые виды символов, формирующих эклектичность виртуальной коммуникации.

Ключевые слова. Символ, знак, текст, диалог, коммуникация, Интернет.

Fandejeva G.

postgraduate student of Luhansk national University named T.Shevchenko,
Starobilsk

THE DIALOGICAL NATURE OF THE SYMBOL IN THE INTERNET SPACE

This work is dedicated to the research symbol of nature in the Internet space. There was a boundary between categories of sign and symbol. There was proved that the character has dialogical nature. His nature has not changed in the new communications environment - the Internet space. However, new types of characters that are formed the eclectic of virtual communication.

Keywords. *Symbol, sign, text, dialogue, communication, the Internet.*

Глобальна проблема сучасної філософії - міграція культури в віртуальну реальність. Там де починається культура, починається область дії соціального коду, структурною одиницею якого є знак. Символ - один з видів знака. У зв'язку з цим виникає питання: чи змінилася природа символу в новому комунікаційному середовищі - Інтернет-просторі?

До проблеми знака і символу зверталися українські і російські філософи Ю.М. Лотман, С.С. Аверинцев, М.К. Мамардашвілі, А.Ф. Карась, В.В. Каптюрова, Г.П. Щедровицький, В.А. Конєв і інші. На сьогоднішній день розмежовано поняття символу, знака, міфу і навіть симулякра (В.О. Губанов підіймає проблему бінарної опозиції символу і симулякра).

Знаково-символьна складова соціальної взаємодії висвітлена в працях Ф.В. Шеллінга, Ч. Пірса, Е. Кассіра, К. Юнга, К. Леві-Стросса, Л. Вітгенштейна, Е. Гуссерля.

Метою даної статті є дослідження природи символу в Інтернет-просторі.

Навколишній матеріальний світ людини, що наповнює її культурний простір, має не тільки практичну, але і семіотичну функцію. Різка зміна в світі речей змінює ставлення до звичних норм семіотичного освоєння світу. Науково-технічні революції переплітаються з семіотичними революціями. У найбільшій мірі семіотична революція проявляється в комунікативній сфері. Не випадково віхами науково-технічних переворотів є рубежі появи нових

засобів комунікації: мова, писемність, друк, телеграф, телефон, радіо, телебачення, ЕОМ, Інтернет.

Як тільки людина виділилась з тваринного світу (поява мовних звукових знаків ознаменувала цю подію), вона стала накопичувати знання про навколишню дійсність. Реальність щоб бути сприйнятою повинна бути об'єктивована. Ми знаємо тільки ті предмети або явища, на які лягла наша відмітка, або знак. Тільки предмети зазначені стають для нас об'єктами. Згідно з Дж. Мідом об'єкти конституюється в рамках соціального процесу, в який залучений людський досвід, за допомогою комунікації і взаємного пристосування поведінки індивідуальних організмів, що беруть участь в цьому процесі і підтримують його [6]. Т.ч. наші знання про реальність не є безпосередньо даними, вони обумовлені знаковими системами, які представляють реальність через семіотичні процедури [5].

М.К. Петров стверджує, що, там, де починається культурний тип, починається область дії соціального коду. Знак же в його здатності фіксувати і зберігати значення є соціальним геном.

Ч. Пірс дав першу класифікацію знаків. Саме вона прийнята за основу в семіотичних колах. Пірс розділяє знаки на мовні та немовні. Немовні знаки - на іконічні (для яких схожість є визначальною ознакою, наприклад, фотографія), індекси і символи.

Розглянемо докладніше категорію символу. Дуже часто поняття символу вживають в значенні знака.

Знак - матеріальний чуттєво-сприйманий предмет (подія, дія або явище), який виступає в пізнанні в якості вказівки, позначення або представника іншого предмета [1].

Сутність символу сходить до колективного несвідомого, що пов'язує його з соціальною пам'яттю. Символи - це знаки, які в силу укладеного в них наочного образу використовуються для вираження деякого, часто дуже значного і абстрактного змісту. Тобто символи мають знакову природу, їм притаманні властивості знака. Це знаки, які обросли додатковими смислами.

На рівні певної спільноти той чи інший знак з плином часу накопичує значний обсяг додаткових смислів. Т.ч. певний знак шляхом конвенції перетворюється в символ, що містить ланцюг смислів, в тому числі і абстрактних. Вважається, що знак стає символом і функціонує як такий тільки тоді, коли його застосування передбачає загальнозначущу реакцію не на сам об'єкт, а на похідні, надані йому значення [7].

Символ має дві складові: «зовнішню форму» («мітку») і значення. В якості «зовнішньої форми» можуть виступати знаки і самі об'єкти, а також певні об'єкти, які відсилають до самих себе. Ці об'єкти в класичному розумінні не є знаками. Такими об'єктами можуть бути певні предмети, їх ознаки, форма, колір, звуки і навіть пауза в розмові. Кожен такий об'єкт має концептуальне значення, в якості якого виникають його істотні властивості, завдяки чому цей об'єкт і виділяють серед інших.

Значення символу містить певний концептуальний сенс, цінності та почуття, які об'єднуються навколо інтерпретації.

Принципова відмінність символу від знака полягає в тому, що символ не передбачає прямої вказівки на об'єкт, який він позначає. Символ мотивований. Знак же - «сутність інертна, пасивна, до надій і прагнень людини явно байдужа» [8, с. 30].

Ще однією відмінною рисою символу є те, що він характеризується невизначеністю сенсу. Сутність символу заздалегідь не дана. Його не можна звести до однозначної логічної формули, а можна лише пояснити, за допомогою співвідношення з подальшими символічними зчепленнями. До того ж сенс символів у різних народів і етносів може не збігатися. Щоб правильно інтерпретувати зміст символу адресант і адресат повинні знаходитися в одному культурному полі. Контекст соціальної ситуації зумовлює значення символу.

Як було сказано вище, знак в ході соціальної взаємодії може перетворитися на символ. Структура взаємодії включає в себе суб'єкти, предмет і простір діалогу. Простір діалогу - це соціальний простір, який

визначається як знаково-символьна система, котра проявляє себе при відображенні символу в свідомості суб'єкта, створюючи певні смислові контексти для взаємодії соціальних суб'єктів. Т.ч. символ вимагає діалогової форми пізнання, оскільки він має тенденцію викликати в індивіді якусь групу реакцій, подібних до тих, які він викликає в іншому. Іншими словами, діалогічність символу полягає в тому, що його потрібно інтерпретувати, тобто вступити в уявний діалог з тим, хто цей символ зобразив.

Знаки конституюються в текстах. Символ має знакову природу. Згідно з Ю.Лотманом, символ і в плані вираження, і в плані змісту завжди є певний текст, тобто має деяке єдине замкнуте в собі значення і чітко виражений кордон, що дозволяє ясно виділити його з навколишнього семіотичного контексту [5, с. 147].

Текст - це семіотичний простір, в якому взаємодіють, інтерферують і ієрархічно самоорганізуються мови. Текст є генератором сенсу, тому щоб бути наведеним в роботу він потребує співрозмовника. «У цьому позначається глибоко діалогічна природа свідомості. Щоб активно працювати, свідомість потребує свідомості, текст - тексту, культура - культури»- пише Ю. Лотман. [5, с.31]. Подібну точку зору висловлює і Ю.Кристева, вводячи поняття інтертекстуальності: «Кожен текст будується як мозаїка цитат, кожен текст є результатом засвоєння і трансформації іншого тексту» [4]. Тобто будь-який текст є результатом нескінченного діалогу з іншими текстами. А символ - результатом комунікації.

Комп'ютер є новітнім засобом комунікації. Знаковий простір комп'ютерного середовища включає в себе кілька площин: взаємодія комп'ютерної системи і користувача; навігація в гіпертекстовому просторі мережі Інтернет; комунікаційна взаємодія користувача з користувачем, пов'язана з он-лайн спілкуванням. Сьогодні функціонування всіх цих площин забезпечується діалоговими характеристиками інтерфейсу. Тільки коли виробники комп'ютерної техніки оснастили персональні комп'ютери дружнім інтерфейсом, працювати з яким можна в діалоговому режимі, даний засіб

комунікації набув масового поширення. Діалогічність є фундаментальною в розумінні символу. Символ - носій сенсу. Індивід повинен розуміти те, що намагається передати за допомогою даного символу, він повинен впливати на себе так, як впливає на інших. Коли ця умова стала виконуватися в комп'ютерному середовищі, сформувалася так звана Інтернет-культура, яка може розглядатися як система текстів чи як набір функцій, що обслуговуються текстами.

Інтернет-культура характеризується переважанням письмового виду комунікації, темпорально наближеного до мови усної. Цей вид комунікації став новою формою мовного спілкування - «письмова розмова», - який накладає особливі правила використання знаків і символів. Крім інформації знаки можуть передавати почуття і бажання людини. Це називається експресивним значенням знака. Наприклад, тон, яким вимовляється цей вислів, спосіб його проголошення - голосно чи шепотом - все це може вказувати на емоції мовця. Традиційна письмова мова була експресивно бідною. В її арсеналі були лише окличний знак, знак питання, а також вигук. Комунікативний простір мережі Інтернет дозволяє здійснювати передачу звукового оформлення мови, а також емоції, почуття, настрої графічними засобами. Гучність звуку відбивається за допомогою виділення тексту великими літерами. Іконічні діцисігнуми, наприклад, смайли («smile», англ. - посмішка), які є в кожному конкретному випадку символічними кінемами, репрезентують емоційні реакції і дозволяють на письмі передати конотативні складові усного мовлення. Так формується «письмова розмова».

Крім «письмової розмови», сьогодні можна говорити про появу «усної писемності». Сучасні пошукові системи, працюючи в діалоговому режимі, пропонують можливість вводити запит в усній формі. Однак щоб його сформулювати, необхідно дати спочатку голосову команду - «О'кей Google», наприклад. Для пошукової системи це є сигналом до голосового пошуку. Використання подібних знаків, що повідомляють в якій формі буде здійснюватися діалог, не властиво для звичайної усної або письмової мови.

В комунікативному середовищі Інтернет-простору зазнали змін і форми мовлення. Українська дослідниця В. Каптюрова визначила особливості монологу, діалогу і полілогу. Монологічному мовленню в соціальних мережах притаманна спрямованість на діалог, яка реалізується за допомогою засобів встановлення контакту із потенційними комунікантами. Іноді монолог, що містить цікаву для інших користувачів інформацію, може перетворитись у діалог чи полілог. Найчастіше це відбувається за допомогою коментарів під повідомленням чи спеціального символу – Like.

Діалогічне мовлення теж зазнало змін. В. Каптюрова вирізняє імпліцитний діалог – це такий підвид діалогу, у якому вербальні репліки виражаються лише одним учасником дискусії, другий робить це невербальними засобами, наприклад, за допомогою символу Like, смайлів, наліпок чи функції поширення.

Полілог – це розмова між кількома особами; форма мовлення, змістово-сміслова структура, яка характеризується ситуативною зв'язаністю, спонтанністю, нелінійністю. Найчастіше полілог виникає при коментуванні записів, зображень чи відео, опублікованих на особистій сторінці певного користувача [2].

Т.ч. можна зробити висновок, що природа символу в Інтернет-просторі діалогічна. Цей діалог може здійснюватися як між людиною і людиною, так і між людиною і машиною. У зв'язку з цим з'являються нові символи. Це символи, які служать для експресивного забарвлення писемного мовлення (смайли), що відрізняє «письмову розмову» від традиційної письмової мови, а так само символи, які визначають в якій формі буде здійснюватися діалог з машиною - письмовій або усній. Комунікативний простір середовища Інтернет еkleктичний. Візуальна і вербальна комунікація не протиставляються більше, а вдосконалюються, доповнюючи одна одну.

Література

1. Грицанов А.А. Знак / А.А.Грицанов // Всемирная энциклопедия.

- Философия. – Москва-Минск, 2001. – с.372-373.
2. Каптюрова В.В. Синкретизм монологу, діалогу та полілогу в Інтернет-комунікації / В.В.Каптюрова // Мовні і концептуальні картини світу. - Вип. 43. - Част. 2. - 2013, с. 129–137.
 3. Карась А.Ф. Семіотична перспектива інтерпретації реальності як дійсності / А.Ф. Карась // Філософська думка. - № 5, 2008. - С. 16-29.
 4. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман / Ю. Кристева // Французская семиотика: от структурализма к постструктурализму. – М., 2000. — С. 428-431.
 5. Лотман Ю. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю. Лотман. - М.: «Языки русской культуры», 1996. — 464 с.
 6. Мид Дж. От жеста к символу / Дж.Мид // Американская социологическая мысль; [Под. ред. В.И. Добренкова]. – М.: Изд. Международного ун-та Бизнеса и Управления, 1996. – с. 213-222.
 7. Вишняков В.И. Культурология: учебник для студентов высших учебных заведений / В.И. Вишняков. – Х. : Фолио, 2014. – 864 с.
 8. Петров М.К. Язык, знак, культура / М.К.Петров // Вступ. ст. С.С.Неретиной. Изд.2-е, стереотип. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 328 с.

REFERENCES

1. Gricanov A.A. Znak / A.A.Gricanov // Vsemirnaja jenciklopedija. Filosofija. – Moskva-Minsk, 2001. – s.372-373.
2. Kaptjurova V.V. Sinkretizm monologu, dialogu ta polilogu v Internet-komunikacii / V.V.Kaptjurova // Movni i konceptual'ni kartini svitu. - Vip. 43. - Chast. 2. - 2013, s. 129–137.
3. Karas' A.F. Semiotichna perspektiva interpretacii real'nosti jak dijsnosti / A.F. Karas' // Filosofs'ka dumka. - № 5, 2008. - S. 16-29.
4. Kristeva Ju. Bahtin, slovo, dialog i roman / Ju. Kristeva // Francuzskaja

- semiotika: ot strukturalizma k poststrukturalizmu. – M., 2000. — S. 428-431.
5. Lotman Ju. Vnutri mysljashhih mirov. Chelovek – tekst – semiosfera – istorija / Ju. Lotman. - M.: «Jazyki russkoj kul'tury», 1996. — 464 s.
 6. Mid Dzh. Ot zhesta k simvolu / Dzh.Mid // Amerikanskaja sociologicheskaja mysl'; [Pod. red. V.I. Dobren'kova]. – M.: Izd. Mezhdunarodnogo un-ta Biznesa i Upravlenija, 1996. – s. 213-222.
 7. Vishnjakov V.I. Kul'torologija: uchebnik dlja studentov vysshih uchebnyh zavedenij / V.I. Vishnjakov. – H. : Folio, 2014. – 864 s.
 8. Petrov M.K. Jazyk, znak, kul'tura / M.K.Petrov // Vstup. st. S.S.Neretinoj. Izd.2-e, stereotip. – M.: Editorial URSS, 2004. – 328 s.